

Философия на образованието
Philosophy of Education

ГЛОКАЛИЗАЦИЯТА В КОНТЕКСТА НА ГЛОБАЛИЗМА КАТО ПРОЦЕС НА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Станислав Пандин

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Тази статия представя световното образование в глобален и локален аспект, като акцентира върху адаптирането на образователните новости спрямо местните условия на средата. В този контекст са представени междукulturните взаимоотношения, технологичните нововъведения, като гарант за едно по-добро качество на образованието на всяко ниво, както и влиянието на някои видни международни организации върху образователните системи на регионално и световно равнище.

Keywords: glocalization, computer globalization, methodological approaches, educational standards, western lifestyle;

Как и по какъв начин глобалното може да се впише в контекста на локалното, когато на дневен ред е темата за образованието въобще? За да бъдат изяснени образователните промени от тази гледна точка, е необходимо да се разглеждат съвременни модерни научни термини, каквито са например „глокализацията“ и „инкултурацията“, в контекста на глобализацията.

Терминът „глобализация“ не се използва масово в световната научна литература до началото на деветдесетте години. Оттогава до днес глобализацията се превръща в особено популярна тема за обсъждане на международни научни конференции, икономически форуми, политически срещи на високо равнище, но и в чисто житейски план. Това означава, че няма единна строго научна обосновка в тази област, тъй като тълкуването на този низ от разностранни процеси е нееднозначно, що се касае до икономика, политика, наука и общество. Най-семплата формулировка, която учените са възприели, е, че географските критерии – граници и разстояние, вече не се определят като решаващ фактор за развитие (било то икономическо, технологическо), в геополитически мащаб. Глобалните промени

са следствие на множество социални, политически, икономически и технологични процеси, породени от и проявяващи се в световния обмен на културни различия, промени, протичащи на ниво държави, организации и индивиди. Междукултурните отношения до голяма степен въздействат и впоследствие видоизменят образованието на всяка страна, където малко или много протичат процесите на глобализация. Големият компаративист William D. Halls изтъква виждането си, че „културните и образователните черти са обединени и действат реципрочно една на друга“ (Бижков, Попов, Сравнително образование, 1999: 99), и това, което подкрепя твърдението му, е, че образованието на една държава е основният структуроопределящ елемент на културата на държавата. Когато става въпрос за културата в контекста на глобализацията, то винаги се има предвид междукултурното взаимодействие, т.е. образованието като елемент на културата може да се променя посредством глобалните процеси. Изводът е, че диадата „култура–образование“ в днешно време вече не е толкова явно изолирана структура, както в близкото минало – вече няколко десетилетия глобалните промени са неоспорим факт и културата на една страна, както и образованието ѝ се подчиняват на тази тенденция в една или в друга степен. В тази насока сравнителното образование е науката, която би обяснила съвременните образователни явления като пряко следствие и от динамичните промени, настъпващи на геополитическо, икономическо и технологично равнище. Тук може да се изтъкне становището, че компаративната наука активно участва в глобалните промени на образователно ниво, като разпространява световното образователно знание и изучава образователното дело в глобален план, с цел осъвременяване и усъвършенстване на образователните системи на страните. Всяко сравнение на тези системи на две или повече държави дава важна актуална информация, на базата на която се констатира и могат да бъдат коригирани слабостите им. Сама по себе си глобализацията, съотнесена към световните образователни системи, задава необходимостта от съвременни, многонационални сравнителни изследвания.

Логичното следствие от процесите на глобализация е т. нар. „глокализация“. В научната литература този неологизъм е дефиниран като смислово съчетание на думите „глобализация“ и „локализация“. Има се предвид, че глобалното се проектира в локалното, но което глобално, от своя страна, се нагажда посредством местните условия (bg.wikipedia.org). Иначе казано, всяка образователна система би допуснала по даден аспект определени промени само и единствено ако те са съобразени с местните държавни образователни критерии. Визирайки българската образователна система, добър пример за обяснение на глокализацията е наличието на чуждестранни средни и висши училища на територията на страната. Всички те

реализират своята дейност посредством изисквания, регламентирани от висшия административен образователен орган към Образователното министерство.

Относително отскоро се говори за т.нар. компютърна глобализация, съответно компютърна глокализация. По-горе бе споменато, че разпространението на иновационните технологии въобще също е процес на глобализация, който в целостта си зависи от търговските транспортни мрежи и същите тези високофункционални технологии. Компютърната глобализация няма единствено търговски измерения. Тя е „процес на адаптация на компютърния софтуер с цел използването му от различни страни по света“ (bg.wikipedia.org), т.е. съобразявайки се и конституирайки се с местните условия на средата. В случая става въпрос и за налагане на световни еквиваленти в областта на лингвистиката, програмирането и маркетинга, като това стандартизиране има пряко отношение към световното образование. Налице са важни предимства, които възникват посредством този глобален аспект – повишаване на педагогическата квалификация на учители и преподаватели, подобряване на чуждоезиковото обучение в процеса на работа с компютър, достъп до постоянен и актуален информационен поток, осъществява се безпроблемно дистанционното обучение в много държави по света (напр. Канада, Австралия, Норвегия, Финландия) на базата на горепосочените критерии и т.н.

Промените в образователните системи на държавите от каквото и да е естество са предмет на изучаване от сравнителното образование и това става възможно посредством т.нар. аспекти на тези системи, т.е. цели, управление, финансиране и структура на образователните системи, както и подготовката на учителите, въз основа на които се осъществява съпоставянето им. Следствието от тези промени не е непременно премахването на различията и налагането на еквиваленти и това е трудно осъществимо при стабилни образователни системи. Напротив, в условията на глокализация в тази област резултатите от крайния продукт са пример не само за новаторство, но и за креативност. Глобалните образователни измерения до голяма степен остават непредвидими, защото на едно място те протичат и завършват по един начин, на друго място процесът е коренно различен, като причините за това са комплексни и разнородни по своя характер. Методологическите подходи в сравнителното образование предлагат научно обяснение на гореспоменатото, като всеки от тях се ръководи от специфични фактори при разглеждането на образователните явления. Например, когато става въпрос за общи образователни цели, демократизмът на европейските образователни системи не би могъл по никакъв начин да бъде застъпен в страните от Близкия изток. Специфично обяснение на този факт биха дали всички научни подходи – географски-

ят посредством географското разположение, културологичният посредством спецификата на културата, обществото и религията и т.н. Изводът, който може да бъде направен тук, е, че от друга страна, глобалното не е наложено повсеместно, дори и в близки степени, когато на дневен ред е темата образование.

Според авторите, цитирани по-долу, за глобализация и производната ѝ глокализация в настоящето може да се говори тогава, когато акцентът пада върху „разпространението на западния начин на живот“ (Ериксен, Нилсен, История на антропологията, 2006: 245). В тази връзка поетапното приемане на държавите от бившия социалистически блок в Европейския съюз като пълноправни страни членки е пряко доказателство за стремежите и усилията им към пълноценно приобщаване и осъществяване на вече поставените от организацията глобални цели в дългосрочен план. „Западният начин на живот“ предполага образованието на тези нации да бъде поставено като основен акцент в политиките им, като отправна точка за постигане на „европейските измерения“ в тази област.

Още в началото на деветдесетте години страните членки на Европейската общност регламентират общата си образователна дейност посредством т. нар. „Зелена книга на европейските измерения на образованието“ (29 септември 1993, Брюксел). Освен приемането на международни образователни цели, които трябва да изпълняват ролята си на пътеводител, с оглед изпълнението на националните образователни стратегии, усилията са насочени и към „обща стратегически насоки на развитие“ (Бижков, Попов, Образователни системи в Европа, 1997: 16), включващи научни проекти и програми за взаимодействие. Важен критерий за осъществяването на общоевропейско ниво на образованието е постигането на т. нар. „образователни стандарти“, които се отнасят до учебните планове, учебното съдържание и учебните програми. Въз основа на това изследванията в тази област придобиват по-голяма конкретика и възможности.

Що се касае до висшето образование в Европа, една от най-важните инициативи в тази насока през последното десетилетие е Болонският процес, чиито решения начеват реформи от глобално естество. Промените касаят тълкуването на основните образователни степени, което да става на базата на общи критерии, свободното придвижване на преподаватели и студенти в еврозоната, унификация на системата за оценяване посредством т. нар. учебни кредити, както и постигането на европейски стандарти за качеството на висшето образование. През 2007 година еврокомисарят по образованието, обучението, културата и младежта Ян Фигел в свое изказване акцентира върху толерирането и задълбочаването на глобалните тенденции в европейското висше образование: „Реформите от Болоня са много важни, но Европа вече трябва да отиде по-далече...“

в посока „...обучение, изследователска дейност и иновации...“, дори „...отвъд границите на континента“. (<http://europa.eu>, „Глобализиране на Болонския процес – комисар Фигел поставя реформата на висшето образование в световен контекст“ от „Преглед на структурата на висшето образование в Европа 2006/07 – Национални тенденции в Болонския процес“, 2007: 2)

Важен извод, който може да се направи от дотук казаното, е, че разпадането на Източния блок, както и поэтапното приемане на нови страни членки в рамките на Европейския съюз, дейността на структури като Международния валутен фонд, Световната банка и Световната търговска организация – всички те, по един или друг начин, оказват широкомащабно въздействие върху световния ред от края на осемдесетте години до днес. Глобалните стремежи в съвременното европейско образование се базират на партньорството между държавите, което е гарант за по-голяма мобилност, обмяна на опит и други форми на взаимодействие – като например осъществяването на международни образователни проекти, иновациите в технологическо отношение, рентабилното използване на човешкия ресурс и педагогическата подготовка на кадрите, изучаването на чужди езици и култури. Всичко това поставя пред образованието въобще неограничен ресурс за осъществяването на т.нар. качествени и количествени образователни проучвания.

Когато акцентът пада върху глобалните промени в образованието на развитите държави и последващото „конституиране“ на тези промени на локално ниво, а именно т.нар. „глокализиране“, не може да не стане въпрос за толерирането на общоприети ценности и възприемането на общоприети правила. България, като част от европейската общност, също полага усилия в тази насока. Акцентирайки върху финансовата децентрализация на българското школо, важна стъпка, предприета в тази насока, е преминаването на общинските училища, както и обслужващите звена, към добре познатата в някои западни държави практика на финансиране посредством делегирано управление на паричния ресурс. По този начин управлението на финансовите средства става по-гъвкаво, като голямо предимство тук е възможността за тяхното по-рационално използване. От този момент нататък пред директорите на средните и основните училища вече е поставен въпросът за привличане на допълнителни парични средства по всеки законов начин, което е ключов механизъм за осъществяването на „по-примамливия“ облик на училищата, с оглед на тяхната материална база, образователен процес, както и други неспецифични дейности. Понастоящем се полагат и усилия в посока на актуализиране на учебното съдържание, преминаването от една образователна степен в друга, което, от своя страна, касае формата и вида на съответните изпити, провеждани през целия

цикъл на обучение на учениците; от тук насетне възниква въпросът и за продължителността на обучението. Постигането на „европейските измерения“ се влияе изключително от своевременното вземане на решения в тези и в много други проблемни области, както и адекватното им прилагане, който процес е пътят към една добре функционираща модерна образователна система. Реално погледнато, глокализацията е и начална, както и изходна точка в процеса на реализиране на европейските политики в образованието, т.е. тя е тъждествена на този процес.

С оглед написаното до тук, могат да бъдат направени следните изводи: – Глобалните процеси биват разглеждани в целостта си от социалните науки. Сравнителното образование, като такава наука, обяснява по специфичен начин глобализацията и съответно глокализацията въз основа на взаимодействието на световните образователни системи. Това става с помощта на методологическите подходи в сравнителното образование, всеки представящ своето научно гледище по този и по който и да е друг образователен проблем.

– Компаративната наука участва до голяма степен в глобалните образователни промени въз основа на активното изучаване на образователните системи на страните и посредством сравнителните изследвания в тази област. На базата на това знание се предприемат корекции и се отстраняват слабости в системите, които действия са неизменна част от процеса на глокализация.

– Събитието, което се оказва ключов механизъм за начеването на поредица от разнородни промени в най-новата европейска история след Втората световна война, е разпадането на социалистическия блок. От този момент нататък започва да се използва масово модерното понятие „глобализация“. Терминът възниква в нашето съвремие, като данни за настъпили глобални промени има още от древността. Същевременно давността на сравнителното образование е обвързана с тази на глобализма (това ще бъде обяснено по-долу).

– Промените, настъпващи в образователните системи на европейските държави, са повлияни из основи от политиката на Европейския съюз в тази област, както и от световните финансови организации.

– Сравнителното образование, с оглед на предмета си на изучаване, участва активно в глобалните образователни промени.

– Не на последно място резултатите от тези промени дават пряко отражение върху научните измерения на компаративизма.

– Изискванията към науката, предявени от глобализацията, респективно от глокализацията, задават нови параметри в посока на осъществяването на образователните изследвания. (Watson, *Doing comparative education research, issues and problems*, 2001: 42–44)

Дори и относително млади по дефиниция, глобализацията и глокализацията съществуват от хилядолетия. В миналото техните проявления са се съсредоточавали основно върху политиката, търговията и религиите – Великото преселение на народите, имперските завоевания, кръстоносните походи и дори скъпоценният черен пипер са все теми за разсъждение в тази насока. Пътешествията на велики личности, какъвто е Марко Поло, които впоследствие биват описвани в детайли, променят из основи древните европейски схващания за източните култури, който факт отключва последващ небивал интерес от актуализиране на знанията в общожителски план в посоките запад–изток и изток–запад. Глобалните процеси и в миналото, и в наши дни поставят на дневен ред безусловната необходимост за сравнение – общото между средновековното научно дело на великия историк Ибн Кхалдун и това на съвременните компаративисти е, че всички те използват метода на сравнение.

Днес измеренията на глобализацията и нагаждането ѝ спрямо местните условия са, така да се каже, безконечни. Понастоящем глокализацията се свързва недвусмислено например с етническата политизация, стремежите към разпространение на т.нар. „западен лайфстайл“, съсредоточаването на множество етноси в големите европейски градове (Лондон, Париж, Берлин), урбанизацията като пряко следствие на индустриализацията (Крейпо, Културна антропология, 2000: 310), както и усъвършенстването на образователните системи на развиващите се държави по западен образец. В тази насока световните образователни промени са в компетенциите на сравнителното образование като наука и те биват наблюдавани, контролирани и изучавани благодарение на сравнителните изследвания в реално време. Субсидиите, отпускани за тези изследвания от страна на големите финансови организации, не са никак малко и развитите западни общества се възползват максимално от предоставените им финансови средства, както и от възможността за нови научни достижения в областта на компаративизма.

ЛИТЕРАТУРА:

- Бижков, Г., Н. Попов. *Сравнително образование*. УИ Св. Климент Охридски. С., 1999.
- Ериксен, Т., Ф. Нилсен. *История на антропологията*. Арго пбблишинг. С., 2006.
- Крейпо, Р. *Културна антропология*. Лик. С., 2000.
- Попов, Н., Г. Бижков, *Образователни системи в Европа*. УИ Св. Климент Охридски. С., 1997.
- <http://europa.eu>. *Глобализиране на Болонския процес – комисар Фигел поставя реформата на висшето образование в световен контекст*.

От: Преглед на структурата на висшето образование в Европа
2006/07 – Национални тенденции в Болонския процес.
bg.wikipedia.org
Watson, K. *Doing comparative education research: issues and problems*,
Symposium books. Biddles Ltd. UK., 2001.

GLOCALIZATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AS A PROCESS OF REALIZATION OF THE EUROPEAN DIMENSIONS OF EDUCATION

Abstract. This article presents the global education in global and local aspects, focusing on the adaptation of the educational innovations to the local environmental conditions. In this context the intercultural relationships are presented, the technological innovations, as a guarantor of a better quality at every level of education, and the impact of a prominent international organizations on the education systems at regional and global levels.

Stanislav Pandin, PhD student
✉ Sofia University „St. Kliment Ohridski“
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504, Sofia, Bulgaria
E-mail: stanislavpandin@abv.bg